GEERT GROTE UNIVERSITEIT
VADEMECUM

2026

VERITAS DUPLEX

‘Marcia Luyten merkt terecht op dat een volk dat zich ontdoet van zijn taal zijn bestaansrecht opgeeft (…) Als Luyten ook notitie had genomen van de plekken waar de Nederlanders worden opgeleid, zou haar gebleken zijn dat de situatie veel dramatischer is. Sinds enige jaren is voor de masteropleidingen aan de universiteiten het Nederlands als onderwijstaal nagenoeg verdrongen door het Engels. Je bent gedwongen je onderzoeksopleiding te krijgen in een taal die jou vreemd is, waarin je niet van jongs af aan hebt gefantaseerd en creatief bent geweest.’

- Dr. Gerard M.J. Beyersbergen van Henegouwen, farmacochemicus en toxicoloog, buitengewoon hoogleraar verbonden aan de universiteiten van Leiden en Padua, in *NRC Handelsblad*, 21 januari 2012.

GEERT GROTE UNIVERSITEIT DEVENTER

VADEMECUM 2025 - 2026

Geert Grote Universiteit Deventer
Vademecum 2026

Programma 2025 - 2026 - 2e semester

INHOUD

GGU: INTRODUCTIE 7

Wie was Geert Grote? 12

PUBLIEKSPROGRAMMA GGU 2026 17

POLITICOLOGISCH DRIELUIK 2026:

"Waarom de 'gevaarlijkste' denker van de XXe eeuw de sleutel biedt tot de crises van 2026"

(Rudolf von Laun Instituut) 17

CAPITA SELECTA "DE VERLICHTE MIDDELEEUWEN" II

(Rudolph Dier Instituut) 22

PINKSTERSYMPOSIUM GGU 2026:

"Nieuw licht op vrouwelijke spiritualiteit in de Middeleeuwen" 29

OVER DE DOCENTEN 31

INSTITUTEN BINNEN DE GGU 39

Rudolf von Laun Instituut 39

Rudolph Dier Instituut (voorheen: Gerson Inst.) 40

Wie was Rudolph Dier? 41

DE PROOSDIJ VAN DEVENTER, EEN BEZOEKJE WAARD 43

HOE WORD IK VRIEND VAN DE GGU? 46

Huisregels 48

COLOFON 49

DEVENTER UNIVERSITAIRE PERS 50

'Zoek altijd het goede in een ander, en denk erover na.'

- Geert Grote (*Conclusa et Proposita*[1])

[1] In: Thomas a Kempis *"Vita Venerabilis M. Gerardi Magni, vulgo Groot"* (Leven van de eerbiedwaardige Gerardus Magnus, in de volkstaal Groot", hfs. 18, halverwege punt 20.

GGU: INTRODUCTIE

U hebt het Vademecum in handen, een boekje dat is bedoeld om de Geert Grote Universiteit (GGU) na vele jaren weer nadrukkelijk in beeld te brengen bij haar doelgroepen: geïnteresseerde senioren (60+), studenten tot 30 jaar, culturele en wetenschappelijke partnerorganisaties, het Deventer en Sallandse bedrijfsleven en vertegenwoordigers van de Gemeente Deventer en de Provincie Overijssel. Deze compacte versie omvat het tweede gedeelte van het academisch jaar 2025/26, oftewel de eerste helft van het kalenderjaar 2026.

Sinds haar oprichting op 29 juni 2006 organiseert de GGU als onafhankelijke, private instelling onderwijs met leergangen en symposia hoofdzakelijk op het gebied van geesteswetenschappen en wetenschapsgebieden die bij reguliere universiteiten (dreigen te) verdwijnen.

De GGU is gevestigd te Deventer, de stad waar Geert Grote (1340-1384), Magister in de Vrije Kunsten en grondlegger van de Moderne Devotie, is geboren en heeft gewerkt. Zij opereert als onafhankelijke academische organisatie met eigen onderzoeksinstituten en een eigen publieksprogramma. Tot de organisatie behoren ook een bibliotheek (*Bibliotheca Launiana*) en een uitgeverij (Deventer Universitaire Pers of DUP).

Tot voor kort werden de activiteiten noodgedwongen op bescheiden schaal georganiseerd vanwege geringe financiele middelen. In het jaar 2026, twintig jaar na de datum van oprichting, wil de GGU echter speciale aandacht vragen voor haar activiteiten via vijf evenementen:

1. het Politicologisch Drieluik 2026 voor een goed gefundeerde filosofische kijk op de turbulente (geo)politieke kwesties van onze tijd en de verrassend actuele diagnose die het politieke denken van Carl Schmitt hiervoor kan bieden;
2. de publiekscollegereeks 'De Verlichte Middeleeuwen', waarin door verschillende specialisten uit de doeken wordt gedaan hoe hedendaagse fenomenen dikwijls terug te voeren zijn op de vaak onterecht voor 'achterlijk' versleten Middeleeuwen;
3. het Pinkstersymposium 2026: "Nieuw licht op vrouwelijke spiritualiteit in de Middeleeuwen", waarin de onderbelichte rol van vrouwen in de middeleeuwse kerkgeschiedenis en het geloofsleven door nieuwe ontdekkingen naar voren wordt gehaald;
4. de presentatie van de eerste wetenschappelijk verantwoorde biografie van Geert Grote sinds 55 jaar (en de eerste Nederlandstalige sinds 84 jaar!);
5. het geven van historische rondleidingen door de Proosdij, het oudste huis, en Hanzestad Deventer.

De GGU wordt niet door de overheid gefinancierd, maar is volledig afhankelijk van private financiering (giften en donaties). Op deze wijze financiert zij academische en culturele projecten, die worden gekenmerkt door intellectuele onafhankelijkheid. Dat was immers het kenmerk van Geert Grote, door velen beschouwd als de belangrijkste inwoner uit de geschiedenis van de stad Deventer.

De afgelopen decennia is de GGU er weliswaar in geslaagd om lezingen, colleges en symposia te organiseren, maar steeds op zeer bescheiden schaal, en met in het publiek relatief weinig "nieuwe" gezichten.

Nu er recent op het gebied van huisvesting van de universiteit en bibliotheek verregaande toezeggingen zijn gedaan, is het moment aangebroken om de GGU en haar activiteiten opnieuw en nadrukkelijk onder de aandacht te brengen bij de Gemeente Deventer en bij andere partijen en particulieren die bereid kunnen zijn haar te steunen.

Door zich daarnaast nadrukkelijker en beter te richten op doelgroepen waarvan vaststaat dat zij belangstelling hebben voor colleges en bijeenkomsten zoals de GGU die geeft en beoogt te geven, wordt een betere basis verworven voor haar onafhankelijk voortbestaan in de komende jaren. Het bestuur van de GGU is ervan overtuigd dat er met deze herpositionering voldoende belangstelling zal ontstaan voor de verschillende activiteiten. De aandacht voor educatie voor jong en oud ('levenslang leren') op basis van wetenschappelijk onderzoek, colleges, symposia en een algemene, inhoudelijke benadering van de promotie en instandhouding van het gedachtegoed van Geert Grote, juist ook op wetenschapsgebieden die bij reguliere universiteiten dreigen te verdwijnen, ziet het bestuur als een garantie voor een succesvol voortbestaan van de GGU.

Naast de inhoudelijke activiteiten wordt er voor de komende periode gewerkt aan de huisvesting van de organisatie te Deventer - kantoor, administratie en college- en studieruimtes - inclusief de universiteitsbibliotheek, zodat de verdere digitale catalogisering ter hand kan worden genomen.

Met dit alles wordt aan een beter en herkenbaar beeld bijgedragen van de academische onderwijsinstelling die GGU wenst te zijn: een cultureel-wetenschappelijk en educatief kenniscentrum in Deventer.

- De GGU heeft de academische vrijheid hoog in het vaandel. Dit betekent bijvoorbeeld ook onderzoeksresultaten publiceren als deze als politiek, maatschappelijk of economisch onwelgevallige uitkomsten worden beschouwd; dat is de GGU aan waarheidsvinding verplicht, aan haar naamgever Geert Grote en haar grondlegger Jeroen Buve, die luizen in de pels waren van de (kerkelijke) autoriteiten van hun tijd.
- De GGU neemt een onafhankelijke, kritisch-constructieve houding aan ten opzichte van Kerk en Staat.
- De GGU is niet gelieerd aan enige politieke partij, maar wil een bruggenbouwend forum zijn dat verbinding zoekt in tijden van polarisatie.
- Het programma van de GGU is toegankelijk voor een breed geïnteresseerd publiek van burgers, studenten en wetenschappers.
- De GGU besteedt aandacht aan de Nederlandse taal in woord en geschrift: een bewuste keuze voor het Nederlands als taal van cultuur en wetenschap (vgl. de vertaling door moderne devoten van getijdengebeden en het Evangelie naar het Middelnederlands in een tijd waarin die alleen in het Latijn beschikbaar waren).
- De GGU hecht belang aan en bevordert meertaligheid als kenmerkend voor Europa.
- De GGU beoogt een geesteswetenschappelijk centrum te zijn met ruimte voor metafysica als politieke filosofie; *veritas duplex* (theorie van de dubbele waarheid) als diagnostisch instrument ter bestudering van de grondslagen van religie, democratie en rechtsstaat (Rudolf von Laun Instituut), en onderzoek delen door publicaties en onderwijs.
- De GGU bevordert het bestuderen van de Moderne Devotie en ander Nederlands en Europees erfgoed

(Rudolph Dier Instituut), en deelt onderzoek door publicaties en onderwijs.
- De GGU bevordert het verbinden van junioren (30-) en senioren (60+) via kennis van cultuur en wetenschap en levenslang leren.
- De GGU wil een niche zijn die bubbels doorkruist: naast sociale media ook persoonlijke aandacht voor cursisten.
- Bij de GGU ligt de focus op Nederlands en Europees intellectueel en cultureel erfgoed, gericht op een goed begrip van het verleden, zodat men stabieler staat in het heden en geestelijk gewapend is voor de toekomst.

Wij wensen de GGU en u een stralende toekomst!

Het bestuur

Wie was Geert Grote?

De GGU is vernoemd naar een van de bekendste middeleeuwers uit de IJsselvallei: de Deventer Magister Geert Grote (1340-1384), afgestudeerd als Meester in de Vrije Kunsten aan de Universiteit van Parijs. Hij had welgestelde ouders en veel geld te besteden. In oktober 1355 begon hij zijn studie, en op 11 mei 1358 wordt hij in een vergaderverslag vermeld als "Magister", hij was toen nog geen 18 jaar oud. Na zijn afstuderen leidde hij een losbandig leven, maar hij was ook zeer leergierig en bleef verder studeren, zonder verder ooit een titel te halen.

Inkeer
Omstreeks 1372 begon hij tot inkeer te komen en in 1374 schonk hij zijn huis, een stadsboerderij aan de Bagijnenstraat, aan de stad Deventer. Het was de bedoeling er een huis voor gelovige vrouwen in onder te brengen. Deze vrouwen moesten een vroom leven leiden en in hun eigen onderhoud voorzien door te spinnen en te weven. Uiteindelijk werd dit Meester-Geertshuis de basis voor de beweging die later de 'Moderne Devotie' ging heten. Geert Grote gaf het grootste deel van zijn bezittingen weg en ging zich armoedig kleden. Hij hield net genoeg over om te kunnen leven.

Om zich voor te bereiden op een vroom leven, trok hij zich terug uit de wereld in het kartuizer klooster Monnikhuizen bij Arnhem. Liefst wilde hij daar blijven, veilig tegen de verleidingen van de wereld, maar de kartuizers maakten hem duidelijk dat hij een talent had. Het zou zijn taak zijn te gaan prediken om mensen te bekeren.

Situatie van de kerk

De XIV[e] eeuw was geen goede tijd voor de kerk. De paus zetelde in Avignon en niet in Rome. Priesters pleegden ontucht en trouwden zelfs; kloosterlingen waren rijk en kloosters lieten geen arme mensen toe; predikers preekten vooral om geld op te halen, steeds meer geld. De pausen waren in die tijd in het algemeen vooral met financiën bezig en niet zozeer met het behoeden van het geloof. Kortom, de regels armoede, gehoorzaamheid en kuisheid werden genegeerd.

Geert Grote, de prediker

In 1380 begon Geert Grote aan het werk waar hij zich terdege op had voorbereid. Hij trok van stad tot stad, aanvankelijk in Overijssel en Gelderland, daarna reisde hij ook naar vele steden in Utrecht, Holland en Brabant. Hij had altijd iemand bij zich die zijn studieboeken droeg en die de aankondiging dat Geert Grote hier zou preken aan de deur van de belangrijkste kerk hing. Verder ging er een *notarius* mee, die precies noteerde wat hij gezegd had. Mocht hij beschuldigd worden van ketterij, dan had hij het preekverslag als bewijs, en kon hij in de Bijbel of in geschriften van de kerkvaders aanwijzen uit welk boek hij had geciteerd; hij had dit alles bij de hand in een ton.

Tijdens zijn preken waren de kerken bomvol. Wie er niet meer bij kon, zat op het kerkhof en probeerde zo nog het een en ander op te vangen. Dit was nu eens een prediker die er net zo uitzag als zij, en die deed zoals hij sprak. Dat maakte Grote een zeer geliefd prediker. Zeer bijzonder voor die tijd was dat hij zijn preken niet uitschreef, maar uit zijn hoofd sprak. Voor hij begon, keek hij eerst rustig de kerk rond, en tijdens de preek hadden mensen het gevoel dat hij tegen hen persoonlijk sprak. Grote preekte een uur of drie in de ochtend en nam dan een pauze om te bidden. Vervolgens

ging hij 's middags verder. Veel mensen bleven op de begraafplaats wachten tot hij weer begon. En na al die inspanning sprak hij na zijn preek nog in alle rust met mensen die vragen of problemen hadden.

Broederhuis

De stichting van Geert Grote begon echt vorm te krijgen toen Florens Radewijns naar Deventer kwam. Deze zeer vrome en bekwame man uit Leerdam, als Magister in de Vrije Kunsten afgestudeerd te Praag, had een huis ter beschikking gekregen voor zijn werk als vicaris (priester) van het Paulusaltaar in de Lebuïnuskerk. Hij stelde dit beschikbaar voor bekeerde mannen die bij de gemeenschap wilden horen. Zij moesten net als de zusters een vroom leven leiden en in hun eigen onderhoud voorzien. Dat deden ze door op bestelling manuscripten te kopiëren. Leerlingen van de Latijnse School konden een centje bijverdienen door te helpen met het kopiëren en *en passant* het nodige oppikken over de juiste weg tot God. Dit alles kwam studie en hun geestelijk leven zeer ten goede. Velen van hen werden later broeder in een van de broederhuizen die inmiddels waren gesticht. Radewijns was een goed organisator. Zo regelde hij de armenzorg en stichtte hij meer huizen, ook ver buiten Deventer, zoals in Medemblik.

Geert Grote kwam 's avonds naar het huis van Florens Radewijns om met de broeders te praten en oefeningen te doen om hun geestelijk leven te versterken. Zo had hij als gewoonte ingesteld dat de broeders er elkaar attent op dienden te maken wanneer ze bij elkaar iets verwerpelijks hadden opgemerkt. De broeders deden dit trouw en openhartig. Vervolgens bekenden ze schuld en vroegen elkaar om vergeving, waarna ze gezuiverd gingen slapen.

Ook raadde hij ze aan een boekje, een zogeheten *Rapiarium*, bij te houden waarin ze bijvoorbeeld teksten noteerden die hen troffen, maar ook notities maakten over hun zonden.

Preekverbod en overlijden

In 1383 kwam er een eind aan het preken van Geert Grote: de Bisschop van Utrecht ontnam hem het preekrecht. Als groot prediker was hij in het najaar van 1383 door de bisschop van Utrecht uitgenodigd om DE preek te houden ter opening van het synodaal jaar. Het werd een preek in het Latijn tegen priesters die ontucht bedreven. Zijn zeer felle toespraak leverde hem vele vijanden op. De bisschop werd bestookt door geestelijken die hem onder druk zetten om Geert Grote het zwijgen op te leggen. Dat was niet zo eenvoudig, maar de bisschop bedacht een list: hij hief het preekrecht voor diakenen op. Geert Grote, die zichzelf als onwaardig beschouwde, had geen priesterwijding, maar wel die voor diaken, juist om te kunnen preken, maar dat mocht nu niet meer. Wat later herriep de bisschop zijn besluit. Het bleef alleen gelden voor Grote, die hier zeer onder leed.
Hij bleef echter actief, adviseerde, schreef brieven en tractaten, en vertaalde getijden in het Middelnederlands die werden ondergebracht in één Getijdenboek; het ging hierbij onder meer om psalmen en diverse bijbelgedeelten. De zeven getijden werden oorspronkelijk op bepaalde uren door monniken in hun klooster gebeden, later gingen kanunniken dit ook doen in hun kapittelkerk, zoals in Deventer in de Lebuïnuskerk. Dat deze teksten in de moedertaal beschikbaar kwamen, was uniek in een tijd dat kerkelijke lectuur uitsluitend in het Latijn beschikbaar was. Het Getijdenboek van Geert Grote werd een doorslaand succes. Tot de hervorming haar intrede deed, zijn er enorme aantallen gekopieerd en later gedrukt.

Een biograaf uit de XVe eeuw vermeldt de Getijden van Onze Lieve Vrouw, het Heilig Kruis, de Heilige Geest, de Eeuwige Wijsheid, de zeven Boetepsalmen en de Litanie en het Dodenofficie.

Geert Grote stierf op 20 augustus 1384 aan de pest, nadat hij op bezoek was geweest bij een weldoener van de broeders die aan de pest leed en stervende was.

De Moderne Devotie

Na de dood van Geert Grote werd het werk voortgezet door o.a. Florens Radewijns en Johan Brinckerinck. Zij stichtten kloosters, maar ook in vele plaatsen huizen voor de Broeders en de Zusters des Gemenen Levens, zoals zij genoemd werden. De beweging was uniek en vernieuwend, omdat zij voor geestelijken en leken samen was. Geleidelijk aan breidde de Moderne Devotie zich uit tot ver buiten de landsgrenzen.

(FvM)

PUBLIEKSPROGRAMMA GGU 2026

Het publieksprogramma van de GGU wordt mede mogelijk gemaakt door Armeva Vastgoed.

POLITICOLOGISCH DRIELUIK 2026:

“Waarom de ‘gevaarlijkste’ denker van de XXe eeuw de sleutel biedt tot de crises van 2026”

(Rudolf von Laun Instituut)

Prof. dr. Theo de Wit heeft toegezegd samen met de Leidse promovendus mr. Mees van Rees deze winter een drietal colleges te verzorgen over de actuele betekenis van de politieke theologie, meer in het bijzonder die van dr. Carl Schmitt (1888-1985), vader van de politicologie als wetenschap. Veertig jaar na zijn overlijden blijkt diens omstreden denken verrassend actueel te zijn en inzicht te verschaffen in de huidige turbulente (geo)politieke context. Hiermee wordt tevens gemarkeerd dat 16 februari het 6^{e} lustrum is van de formele stichting in 1996 van het Rudolf von Laun Instituut door de met Schmitt bevriende Nederlandse filosoof dr. Jeroen Buve (1935-2017). Het Rudolf von Laun Instituut uit Leeuwarden vormde met zijn bibliotheek en de binnen het instituut ontwikkelde filosofische theorie van de *veritas duplex* of dubbele waarheid de geestelijke grondslag voor de oprichting van de GGU te Deventer in 2006.

Data:
drie colleges op zaterdagmiddag van 15.15 tot 17.15 uur (incl. pauze) in februari 2026 op diverse locaties; inloop vanaf 14.45 uur, prijzen incl. koffie/thee.

I.

"*De relevantie van Carl Schmitt als crisisdenker in Nederland: intensivering en neutralisering in de politiek*", door prof. dr. Th.W.A. (Theo) de Wit, em. hoogleraar Universiteit van Tilburg en buitengewoon hoogleraar Universiteit Stellenbosch (Zuid-Afrika), in de IJsselzaal van De Keizerskroon, Stromarkt 12 te Deventer op **7 februari**.

"Ik raak verveeld wanneer ik mensen lees die geestverwanten zijn, mensen met ongeveer dezelfde opvattingen", zo schreef de liberale filosoof Isaiah Berlin. "Werkelijk interessant is het de vijand te lezen, want de vijand doorbreekt onze verdedigingslinies".

Carl Schmitt (1888-1985) is inderdaad een uitstekende sparringpartner, juist voor wie in een liberale omgeving is opgegroeid en liberale waarden koestert. Na 1945 waren persoon en werk van de jurist en politiek denker Schmitt vanwege zijn engagement met het nationaalsocialistisch regime vooral object van *Vergangenheitsbewältigung*, dat pijnlijke en moeizame proces waarmee Duitsland in het reine trachtte te komen met zijn verleden.

Maar de laatste decennia, en vooral sinds 2001 ('9/11'), is er sprake van een opmerkelijke terugkeer van deze auteur in de internationale discussie over een hele reeks onderwerpen: de precaire relaties tussen politiek en religie, geopolitieke kwesties (een nieuwe wereldorde na de hegemonie van het Westen), volkenrecht en oorlogsrecht, de opkomst van autocratieën en 'illiberale democratie', nood- en uitzonderingstoestanden, de worsteling met ons daderschap in ons (koloniale) verleden.

Schmitt kan inderdaad het best begrepen worden als een crisisdenker, in rustige tijden lijken zijn begrippen (soevereiniteit, vijandschap, uitzonderingstoestand) achterhaald of zelfs barbaars. De Wit zal zijn uitgangspunt dan ook nemen bij een insider en kenner van de Nederlandse politiek, Herman Tjeenk Willink, die in 2021 het boek *Kan de overheid crisis aan?* publiceerde, en daarover zijn twijfels heeft.

II.

"*Wat kunnen we leren van Weimar? Carl Schmitt en de toekomst van onze democratie*", door prof. dr. Th.W.A. (Theo) de Wit, in de Kerkzaal van het Penninckshuis, Brink 89 te Deventer op **14 februari**.

De laatste tijd wordt er weer regelmatig verwezen naar 'Weimar', beter gezegd naar het 'trauma' van de Republiek van Weimar, de ontbinding of *Auflösung*[2] van deze Republiek in 1933, niet lang na de machtsovernamen van Hitler en zijn NSDAP. Allereerst in Duitsland zelf. 'Lering trekken uit Weimar' (*Von Weimar lernen*) wordt daar al een tijd als urgent beschouwd; vooral sinds de electorale successen van de partij AfD verschijnt het 'spook van Weimar' met grote regelmaat.

Ik zal ingaan op een tekst van een belangrijke stem tijdens de Republiek van Weimar, Hans Kelsen, de grote opponent van Carl Schmitt. Die verdedigde in 1932 wanhopig een nogal minimalistische opvatting van democratie. Die sluit opmerkelijk genoeg aan bij de huidige tijdgeest, met kernwoorden als (het vermijden van) 'verlies', het tonen van

[2] Naar het standaardwerk van Karl Dietrich Bracher, *Die Auflösung der Weimarer Republik*.

'weerbaarheid' en 'veerkracht'. De vraag luidt inderdaad: wat verdedigen wij eigenlijk wanneer wij de democratische rechtsstaat verdedigen? Moet onze democratie misschien onder toezicht worden geplaatst – van rechters, constitutionele hoven, ombudsmannen van diverse aard?
In de Verenigde Staten lijkt de liberale democratie inmiddels vervangen door een andere type democratie dat door Carl Schmitt al in de jaren twintig wordt genoemd als alternatief voor het parlementarisme: de electieve acclamatiedemocratie. Is dat misschien ook onze toekomst in een gedigitaliseerde wereld?

III.
"*Carl Schmitt en de verplaatsing van de politiek door de techniek*", door mr. M. (Mees) van Rees, promovendus aan de afdeling Encyclopedie van de Rechtswetenschap, Departement Metajuridica van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden, in de Kerkzaal van het Penninckshuis, Brink 89 te Deventer op **28 februari**.

In deze lezing zal de techniek zoals die in Schmitts werk wordt behandeld centraal staan. Techniek heeft daarin niet slechts een instrumentele waarde, maar functioneert als een wijze van politieke voorstelling die de werkelijkheid vormgeeft en ordent. In het bijzonder wordt ingegaan op de rol van technische beeldvorming in de democratie, waar de verbeelding van eenheid binnen een politieke groep zowel constitutief als problematisch is. Deze verbeelding kan politieke samenhang mogelijk maken, maar ook polarisatie en conflict intensiveren.

Daarbij komt expliciet de vraag aan bod of een democratie nog kan functioneren in een tijdperk van internationaal

verbonden wereld, sociale media en AI-gegenereerde beelden. De lezing laat zien hoe techniek het politieke niet opheft, maar verplaatst en intensiveert, en hoe dit doorwerkt in vragen van representatie, orde en democratische legitimiteit.

Een coreferaat over de rol van de techniek in het denken van M. Heidegger wordt gegeven door mr. dr. Bart Jansen, als universitair docent Rechtsfilosofie verbonden aan de Nyenrode Business Universiteit en New York University.

Toegang:
Alle 3 afleveringen: 60 euro (studenten tot 28 jaar: 15 euro)
Losse lezing: 30 euro (studenten tot 28 jaar: 8 euro).

CAPITA SELECTA “DE VERLICHTE MIDDELEEUWEN” II

(Rudolph Dier Instituut)

Na het bescheiden succes van de eerste reeks van zeven colleges Capita Selecta “De Verlichte Middeleeuwen” van 2025 presenteert het Rudolph Dier Instituut in winter en lente 2026 een vervolg, met deels dezelfde en deels nieuwe sprekers, op professionele locaties.

Dat de middeleeuwers bepaald geen achterlijke of onnadenkende lieden waren, vormt de rode draad door deze colleges, waarin diverse maatschappelijke fenomenen worden belicht. Zo zal blijken dat menige eigentijdse instelling haar oorsprong vindt in de Middeleeuwen, of het nu gaat over scholen, architectuur, muziek of het idee van goed en verantwoord bestuur.

De lezingenreeks wordt gehouden op een aantal aansprekende locaties in de middeleeuwse Deventer binnenstad: het Penninckshuis aan de Brink, achter welks rijk versierde gevel ooit een rooms-katholieke kerk schuil ging, en waarachter zich thans de VVV bevindt, alsmede de prachtig gerestaureerde, met fraai houtsnijwerk gedecoreerde Kerkzaal van het doopsgezinde annex remonstrantse kerkgenootschap van Deventer, anno 1891. Ook de sfeervolle oude IJsselzaal op de eerste etage van restaurant “De Keizerskroon” aan de Stromarkt mag er zijn. De laatste aflevering, met een verrassing, vindt plaats in de Proosdij, het oudste stenen huis van Nederland, waar het Klein Kapittel vergadert en waar het secretariaat van de GGU is gevestigd.

Data: negen colleges op zaterdagmiddag van 15.15 tot 17.15 uur (incl. pauze) in februari t/m mei 2026 op diverse locaties in het centrum van Deventer; inloop vanaf 14.45 uur, prijzen incl. koffie/thee.
De lezingen kunnen los van elkaar worden gevolgd. Alleen wie de hele reeks van negen colleges heeft bijgewoond, mag tijdens de dies op 29 juni 2026 een certificaat in ontvangst komen nemen.

"De middeleeuwse wortels van het onderwijs" door dr. C.M. (Clemens) Hogenstijn, Deventer stadshistoricus, openingscollege in de Kerkzaal van het Pennincksshuis, Brink 89 te Deventer op **21 februari**.

Wat nu als voortgezet onderwijs bekend staat, gaat terug op middeleeuwse scholen van de kerk en van stedelijke regeringen. Zo ging de Deventer Kapittelschool in 1375 over in een stedelijke Latijnse School. De beheersing van het Latijn vormde de belangrijkste leerstof. Vanaf ongeveer 1400 kwam de Deventer school onder invloed van de Moderne Devotie. Alexander Hegius introduceerde er het onderwijs in het Grieks en de cultuur van het humanisme. Beroemde leerlingen waren Geert Grote, Thomas van Kempen en Desiderius Erasmus. De bloei van de school viel samen met de opkomst en de ontwikkeling van Deventer als stad van het boek. Vanaf de MXVII^{e} eeuw nam de betekenis van de school geleidelijk af. Het in 1630 opgerichte Athenaeum Illustre bepaalde toen het onderwijsklimaat in de stad. In de MXIX^{e} eeuw maakte de Latijnse School plaats voor een stedelijk gymnasium. Dat leeft voort in het huidige Etty Hillesum Lyceum.

"*Liedkunst van de Moderne Devotie*" door dr. R. (Rens) Tienstra MA, MMus., in de IJsselzaal van De Keizerskroon, Stromarkt 12 te Deventer op **7 maart**.

Muziek - in het bijzonder de zang - speelde een wezenlijke rol binnen de Moderne Devotie. Het had een functie in de officiële riten, maar ook in paraliturgische devoties en de individuele meditatie. Er werd binnen de Devotionele gemeenschappen eeuwenoud gregoriaans gezongen, maar datzelfde repertoire vormde ook de basis voor nieuwe composities in de volkstaal. Al met al een bijzonder rijke traditie, die vele liederen heeft opgeleverd. In deze lezing gaat Rens Tienstra in op het repertoire, het gebruik van de liederen, en één van de grootste verzamelhandschriften van dit repertoire: het vijftiende-eeuwse liederenhandschrift 'Berlijn 190'.

"*Kapittels, Raden en Staten of vroege vormen van constitutioneel besef in Sticht en Oversticht*" door dr. K. (Kaj) van Vliet, rijksarchivaris en directeur van Het Utrechts Archief, in de IJsselzaal van De Keizerskroon, Stromarkt 12 te Deventer op **14 maart**.

De middeleeuwse samenleving kende een verdeling in drie standen: zij die bidden, zij die vechten en zij die werken. De eerste twee standen, de geestelijkheid en de adel, vormden de bovenlaag van de maatschappij. De derde stand ontwikkelde zich met de opkomst van de steden van een stand van (vrije) boeren tot een stand van burgers. Elke stand kende zijn eigen spelregels, organisatie en overlegstructuren. In dit college gaan we op zoek naar de wortels van deze standenmaatschappij, die ook de Middeleeuwen nog lange tijd overeind bleef en eigenlijk pas in de negentiende eeuw echt is verdwenen. Daarbij staat de ontwikkeling in het Sticht en het Oversticht, het landsheerlijke gebied van de bisschop van Utrecht, centraal. Het ontstaan van de oudste kloosters en kapittels in het bisdom Utrecht, waaronder dat van St. Lebuinus in Deventer, vormt een van de hoofdlijnen van

het verhaal. Daarnaast staan we stil bij de vorming van de Ridderschap, en hoe die bij het bestuur van de bisschop was betrokken. Ten slotte gaan we in op de ontwikkeling van de steden en hoe daar een heel eigen vorm van bestuur ontstond. Utrecht en Deventer behoren beide tot de vroegste generatie steden, maar zouden in de dertiende en veertiende eeuw door vele anderen worden gevolgd. Vanaf de veertiende eeuw bliezen deze standen elk hun eigen partijtje mee in het bestuur van de landsheer, waarbij de landdag en de Statenvergadering een centrale rol vervulden. Speciale aandacht krijgt de uitvaardiging van de Stichtse Landbrief in 1375.

"*Bij de paus aan tafel*" door prof. dr. P.J.A.N. (Peter) Rietbergen, em. hoogleraar Cultuurgeschiedenis RU Nijmegen, in de Kerkzaal van het Penninckshuis, Brink 89 te Deventer op **21 maart.**

Tijdens dit college zal eerst kort aandacht worden besteed aan de rol van voedsel in machtspolitiek, vanuit een religieus-antropologisch perspectief. Daarbij gaan we in op de betekenis van "voedseldeling" als een retorisch-symbolisch machtsmiddel. Deze uitgangspunten past Rietbergen toe op de rol van voedsel in de 'publieke presentatie' van (de) Italiaanse vorsten, de pausen voorop. Hij wijst ook op de toenemende betekenis van de contacten tussen de culinaire cultuur van Zuid-Europa en de niet-Europese delen van de Mediterrane wereld. Ten slotte belicht Rietbergen kort de rol van de eerste gedrukte (pauselijke/Italiaanse) kookboeken in de culinaire cultuur van Noord-Europa.

"*Boekcultuur van de Zusters van het Gemene Leven*" door mw. dr. S.A. (Suzan) Folkerts, conservator Athenaeumbibliotheek

te Deventer, in de Kerkzaal van het Penninckshuis, Brink 89 te Deventer op **28 maart**.

In dit college verkennen we de schrijf- en leescultuur van de Moderne Devotie. Daarbij richten we onze blik vooral op de zusters, die verreweg het grootste deel uitmaakten van de moderne devoten. De Zusters van het Gemene Leven hebben een bijzondere positie in het middeleeuwse religieuze veld. Zij leefden een vroom bestaan onder leiding van een rector-biechtvader en een moeder, waarbij zij hun bezittingen deelden, maar geen kloosterregel volgden. In tegenstelling tot de koorzusters van de vrouwenkloosters binnen de Moderne Devotie werd hun leven niet bepaald door de dagelijkse koordiensten en de Latijnse liturgie. Zij verdienden de kost met handwerk zoals spinnen en weven. Daarnaast werden zij gestimuleerd om hun innerlijk leven op God te richten door middel van gebed en het lezen van vrome literatuur. Welke teksten lazen zij en hoe kwamen zij aan hun boeken? In dit college dienen de bewaarde boeken uit de zusterhuizen in Deventer als casus. Wat vertellen de in Deventer overgeleverde collecties over de boekcultuur van de zusters?

"*Reizen in de Middeleeuwen*" door Fokkelien von Meyenfeldt MA, docent-onderzoeker Rudolph Dier Instituut, in de IJsselzaal van De Keizerskroon, Stromarkt 12 te Deventer op **18 april.**

In de XIIIe eeuw reisde abt Emo van zijn klooster in Wittewierum ten noordoosten van stad Groningen naar Rome, een eeuw later trok Geert Grote onder meer van Deventer naar Avignon, in de XVe eeuw maakte Albrecht Dürer vanuit Neurenberg een reis naar Brussel en vandaar een rondreis door de zuidelijke Nederlanden. Hoe deden ze dat? Abt Emo

en Albrecht Dürer hielden summiere reisdagboekjes bij, in de Cameraarsrekeningen van de stad Deventer is tussen de regels door veel interessante informatie te vinden. En natuurlijk zijn er ook de nodige middeleeuwse miniaturen waaruit allerlei informatie valt af te leiden. Deze lezing geeft een indruk in woord en beeld van hoe het was om te reizen in de Middeleeuwen.

"*Profane Middelnederlandse Liedkunst*" door dr. Rens Tienstra MA, MMus, in de Kerkzaal van het Penninckshuis, Brink 89 te Deventer op **25 april**.

In de Middeleeuwen zong iedereen, van hoog tot laag. Maar lang niet alle liedjes en liederen werden op schrift gesteld. Dat was enkel het geval binnen de hogere klassen van de maatschappij: minneliederen en liederen van de gegoede burgerij. Vaak betreft het ook alleen teksten en blijft het gissen naar de muziek. Fragmenten van een muzikaal erfgoed, waarin desalniettemin veel fraais te vinden is. In deze lezing gaat Rens Tienstra in op het overgeleverde repertoire, de inhoud, en één van de bekendste handschriften met zulk repertoire: het veertiende-eeuwse 'Gruuthuusehandschrift'.

"*Middeleeuwse Bouwkunst*" door prof. dr. em. S.L. (Sible) de Blaauw, emeritus hoogleraar RU Nijmegen en onderzoeksfellow *Universität Regensburg*, in de Kerkzaal van het Penninckshuis, Brink 89 te Deventer op **2 mei**.

De kathedraal Notre-Dame in Parijs is één van de meest bekende middeleeuwse kerken in Europa. Het gebouw is vandaag nog volop in gebruik voor zijn oorspronkelijke doel: de eredienst en de devotie. Tegelijk trekt de kathedraal meer toeristen dan de Eiffeltoren. De dramatische brand van 2019

en de daaropvolgende glorieuze wederopbouw hebben de belangstelling voor dit gotische bouwwerk alleen maar versterkt. Deze enorme actualiteit van een middeleeuws monument doet de vraag rijzen waarom de architectuur van acht tot negen eeuwen oud zo tot de verbeelding spreekt. Wat is de kracht van de gotiek, wat is het idee achter de hoogmiddeleeuwse kathedraalbouw in één van de meest bloeiende delen van Europa? Deze vragen komen in het college uitvoerig aan de orde. Daarbij wordt voor een perspectief door de eeuwen heen gekozen. Hoe presenteert een gebouw van deze ouderdom zich aan ons, wat hebben talloze generaties eraan gedaan om deze kerk door de tijd heen te loodsen en welke inzichten over de originele kwaliteiten van de architectuur speelden daarbij een rol? Kortom, het thema van dit college is: de biografie van een iconisch gotisch kerkgebouw.

"Proosdijcollege met wandeling door middeleeuws Deventer" door S.B.A. (Sybrand) Buve MA, in de Proosdij, Sandrasteeg 8 te Deventer op **16 mei**.

Deze slotbijeenkomst begint en eindigt in de tuin van de Proosdij, het oudste stenen huis van Nederland (anno 1130), de ambtswoning van de proost, de voorzitter van het Kapittel. Tijdens de rondgang door de Proosdij en omgeving verkennen we te voet het middeleeuwse hart van Deventer. We staan stil bij diverse elementen die in de afgelopen collegereeks een rol hebben gespeeld, en waarvan substantiële onderdelen nog in het Deventer straatbeeld zijn terug te vinden.

Toegang:
Alle 9 afleveringen: 210 euro (studenten tot 28 jaar: 50 euro)
Losse lezing: 30 euro (studenten tot 28 jaar: 8 euro)

PINKSTERSYMPOSIUM GGU 2026:

“Nieuw licht op vrouwelijke spiritualiteit in de Middeleeuwen”

Een reeds lang gekoesterde droom gaat dit jaar in vervulling: een GGU-symposium met Pinksteren, het Feest van de Geest.

Vrouwelijke spiritualiteit in de Middeleeuwen is een te lang onderbelicht fenomeen. Deelnemers geven elkaar en het aanwezige publiek een inkijkje in actueel eigen onderzoek, en gaan daarover in discussie. Voorwaar een geestrijk alternatief voor een bezoek aan de meubelboulevard op Tweede Pinksterdag!

Datum: Pinkstermaandag (25 mei 2026) van 13.30 tot 17.30 uur. Locatie: Kerkzaal van het Pennincksshuis, Brink 89 te Deventer

Dagvoorzitter is Sybrand Buve. Elke spreker krijgt een half uur de tijd voor een referaat, gevolgd door een kwartier discussie.

- Mw. dr. C.H.M. (Kitty) Bouwman (theologe, docente spiritualiteitstudies en auteur): *“Schepping uit Liefde. Over de mystiek van Hildegard van Bingen (1098-1179).”*
- Mw. dr. E.M.F. (Evelyne) Verheggen (cultuurhistorica, onderzoeker, religieus erfgoeddeskundige Museum Catharijneconvent Utrecht): *“De handschriften van Maria van Wieringen als exempel voor duiding en doorwerking van de Laatmiddeleeuwse minne-mystiek.”*
- De derde spreker is nog een verrassing.

Tussen de referaten door zullen optredens zijn van Vrouwenschola Hildegard van Bingen o.l.v. Hanna Rijken.

Toegang:
Pinkstersymposium: 50 euro (incl. borrel; studenten tot 28 jaar: 15 euro)

OVER DE DOCENTEN

Prof. Dr. S.L. (Sible) de Blaauw (Gaasterland, 1951) is historicus en emeritus-hoogleraar Kunstgeschiedenis. Hij studeerde Middeleeuwse Geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen (RuG) en promoveerde in 1987 aan de Universiteit Leiden op een proefschrift over de architectuur en liturgie van de vroegchristelijke Romeinse basilieken. Hij was vicedirecteur van het Nederlands Instituut (*Istituto Olandese*) te Rome (1994-2001), en vervolgens hoogleraar Vroegchristelijke Kunst en Architectuur aan de Radboud Universiteit te Nijmegen (2002-2016). Ofschoon de christelijke bouwkunst van Rome en Italië in de Late Oudheid en Vroege Middeleeuwen zijn specialisme is, houdt hij zich ook bezig met de doorwerking van deze vroegchristelijke cultuur in de hele Europese kunst- en cultuurgeschiedenis, tot en met de sacrale architectuur in Nederland in de XIXe en XXe eeuw. Hij is tevens *senior fellow* aan de Universiteit van Regensburg (Beieren). Van zijn hand verscheen onder andere: *Met het oog op het licht. Een vergeten principe in de oriëntatie van het vroegchristelijk kerkgebouw* (Nijmegen 2000) en, samen met Eric Moormann, *Rome, de droom van keizer Constantijn. Kunstschatten uit de Eeuwige Stad* (Amsterdam 2015). In 2016 hield hij de Kees-Fens-lezing, die is verschenen onder de titel: *De versteende droom. Over de blijvende noodzaak van het kerkgebouw* (Amsterdam 2016).

Mw. Dr. C.H.M. (Kitty) Bouwman (Amsterdam, 1957) is theologe, docent spiritualiteitstudies en geestelijk begeleider. Ze studeerde theologie aan de toenmalige Katholieke Theologische Universiteit Amsterdam (KTUA) en het Titus Brandsma Instituut te Nijmegen. Tijdens haar studie theologie en spiritualiteitstudies participeerde Bouwman in het

onderzoek *Mystieke theologie als ordening van het verlangen* en studeerde ze af op een doctoraalscriptie over de goddelijke pedagogie bij Johannes van het Kruis. In 2015 promoveerde Bouwman bij de Universiteit Utrecht op *Mater Sapientia. De mystagogische functie van het moederschap van God en het geestelijk moederschap bij Augustinus*.
Recentelijk schreef ze een boek over Hildegard van Bingen (1098-1179) met als titel: *Schepping uit Liefde. De gestalten Caritas en Wijsheid bij Hildegard van Bingen* (2025). Eerder publiceerde ze een bijdrage over visioenen van Hildegard in: Hans Wilbrink (red.), *Zicht op Hildegard. Leven, visioenen, geneeskunst, muziek* (2021). Bouwman is redactrice van *Herademing* (oecumenisch tijdschrift voor mystiek en spiritualiteit). Als spiritueel vormingswerker was ze werkzaam in het Dominicanenklooster Huissen, Abdijhuis in Heeswijk Dinther, Ignatiushuis in Amsterdam en de Oude Abdij van Drongen (Vlaanderen).

S.B.A. (Sybrand) Buve MA (Haarlem, 1975) is historicus. Na het Stedelijk Gymnasium Leeuwarden en een schooljaar in Cambridge (GB), studeerde hij Geschiedenis in Leiden en Straatsburg, waar hij zijn Europese vorming ontving in de *Foyer de l'étudiant catholique* (FEC). Na zijn afstuderen in 2000 verbleef hij samen met zijn broer een jaar als vrijwilliger in het Pauselijk Nederlands College (*Pontificio Collegio Olandese*) en de Kerk der Friezen te Rome. Na een docentschap Nederlands als vreemde taal in Den Haag was hij medewerker van de CDA-fractie in de Tweede Kamer der Staten-Generaal (2002-2006). In 2006 ontving hij de zegen van kardinaal Willebrands om met zijn broer, de bedrijfseconoom Gulliver Buve, de Geert Grote Universiteit (GGU) te Deventer op te richten, waarvan hun beider vader, de Nederlandse filosoof Jeroen Buve (1935-2017), de geeste-

lijke grondlegger is. Aan de opbouw van deze kleine private universiteit is zijn leven sindsdien gewijd.

Mw. Dr. S.A. (Suzan) Folkerts (Groningen, 1976) is historica, gespecialiseerd in boekproductie en leescultuur in de Late Middeleeuwen. Ze studeerde Geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen (RuG), alwaar zij in 2010 promoveerde op een onderzoek naar de middeleeuwse overlevering van MXIII^{e}-eeuwse heiligenlevens. Daarna werkte zij als postdoconderzoeker bij dezelfde universiteit aan een project over lezers van Middelnederlandse Bijbelvertalingen. Voor haar project '*From monastery to marketplace. Towards a new history of New Testament translations and urban religious culture in the Low Countries (c. 1450–1540)*' ontving zij in 2013 een Veni-subsidie van NWO. Sinds 2017 werkt zij als conservator van de Athenaeumbibliotheek Deventer. Daarnaast doceert zij in 2025-2026 Boekgeschiedenis aan de Universiteit Leiden. In 2023 verkreeg zij een *fellowship* van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde en de *Bibliographical Society of America* voor haar onderzoek naar middeleeuwse handschriftenproductie in Deventer.

Dr. C.M. (Clemens) Hogenstijn (Deventer, 1948) is Deventer stadshistoricus. Hij was werkzaam bij Stadsarchief en Athenaeumbibliotheek (SAB), de oudste academische instelling van Nederland (anno 1560). Rechts- en kerkgeschiedenis, alsmede de geschiedenis van het onderwijs en van oude weldadige instellingen in Deventer en Overijssel hebben zijn speciale belangstelling. Hij heeft vele historische publicaties op zijn naam staan. Zijn academisch proefschrift uit 2004 over Deventer als centrum van de beweging der Patriotten (Radboud Universiteit Nijmegen) werd in 2006 bekroond door de KNAW met de driejaarlijkse De la Court-Prijs voor

de Letteren. Sinds zijn pensionering in 2013 is hij als vrijwilliger verbonden aan de Collectie Overijssel. Ook was en is hij als bestuurder en adviseur betrokken bij diverse kerkelijke, maatschappelijke en wetenschappelijke organisaties in de regio. Zo is Hogenstijn historisch adviseur van de GGU en heeft hij menig maal voor haar opgetreden.

Mr. dr. B. (Bart) Jansen (Breda, 1989) studeerde Rechten en Rechtsfilosofie aan de Universiteit Leiden. In 2022 promoveerde hij aan Nyenrode Business Universiteit. These van zijn dissertatie is dat bedrijfsethiek in toenemende mate wordt gejuridiseerd, waardoor het functioneren van een wezenlijk ethisch discours steeds meer wordt belemmerd. Hij is universitair docent Rechtsfilosofie aan de Nyenrode Business Universiteit. Sinds 2023 is hij verbonden aan het Philosophy Department van de New York University (NYU). Tevens is hij docent Algemene Rechtsleer aan de Universiteit van Amsterdam (UvA). Sinds 2025 is hij visiting professor Corporate Governance aan de Anton de Kom Universiteit van Suriname.

Mw. F. (Fokkelien) von Meyenfeldt MA (Leiden, 1947) behaalde in 1978 haar akte Nederlands MO-B, met als specialisatie Middelnederlandse Letterkunde. Zij is afgestudeerd op "Wie levet die hem dies vermate", een scriptie over het Sinte Franciscus Leven van Jacob van Maerlant in vergelijking met diens bron: de Latijnse *Legenda* van Bonaventura. Van 1981-1983 studeerde ze aan de Universiteit Leiden, waar ze afstudeerde in Taalkunde, Taalfilosofie en Logica. Ze heeft een veelzijdige loopbaan achter de rug in de journalistiek, de uitgeverij en het hoger beroepsonderwijs, waar ze onder meer als docent programmeren, informatiekunde, onderzoeksmethoden en als communicatietrainer heeft gewerkt.

Ze heeft drie studieboeken geschreven rond het thema bedrijfsinformatiesystemen. De liefde voor de Middeleeuwen, al ontstaan in haar kindertijd, is altijd gebleven. Zo heeft ze tussen 1993 en 2001 uitgebreid onderzoek gedaan naar de middeleeuwse (kerk)geschiedenis van Lochem. Sinds 2011 is zij als docent-onderzoeker en bestuurder verbonden aan de Geert Grote Universiteit.

Mr. M. (Mees) van Rees (Kampen, 1995) studeerde Filosofie en Rechten aan de Universiteit van Amsterdam (UvA) en Rechtsfilosofie aan de Universiteit Leiden. Hij is promovendus aan de afdeling Encyclopedie van de Rechtswetenschap, Departement Metajuridica van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden. Komend jaar hoopt hij te promoveren op de relevantie van Carl Schmitts werk voor het huidige illiberale denken.

Prof. dr. P.J.A.N. (Peter) Rietbergen (Bemmel, 1950) studeerde Geschiedenis aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen, waar hij na het doctoraal examen in 1974 wetenschappelijk medewerker werd. Een deel van zijn studie en werk vond plaats in Parijs (*Institut Néerlandais*) en Rome (*Istituto Olandese*). Rietbergen promoveerde in Nijmegen op zijn proefschrift *Pausen, prelaten, bureaucraten. Geschiedenis van het pausschap en de Pauselijke Staat in de zeventiende eeuw* (1983). Later zou hij nog menig publicatie aan Rome en het pausschap wijden; zoals *De retoriek van de Eeuwige Stad. Rome gelezen* (2003) en *Bij de paus aan tafel. Culinaire cultuur in de renaissance en de barok* (2011).
Voor zijn professoraat was hij enige tijd verbonden als *fellow* aan *Christ Church College* van de Universiteit van Oxford. Vanaf 1993 was hij bijzonder hoogleraar Geschiedenis van de Europese Expansie, en vervolgens gewoon hoogleraar

Cultuurgeschiedenis na de Middeleeuwen (2000-2015) aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Belangrijkste publicatie: *Europe: A Cultural History* (London, Routledge, 1998, meest recent herdrukt in 2020). Naast geschiedkundige werken publiceert hij ook historische romans.

Dr. R. (Rens) Tienstra MA, MMus (Noordwijk, 1988) is musicoloog, componist, dirigent, programmeur en docent. Zijn praktijk omvat de volle rijkdom van de muziekgeschiedenis, van de oudst bekende muzieknotaties tot wereldpremières. Tienstra studeerde achtereenvolgens Orkestdirectie, Compositie en Kerkmuziek (MMus.) aan het Conservatorium van Amsterdam en Musicologie (MA) aan de Universiteit van Birmingham (GB). In 2020 promoveerde Tienstra *magna cum laude* tot Doctor in de Muziekwetenschap aan de *Folkwang-Universität* te Essen (D) op een proefschrift over de melodische overlevering van het Gregoriaans in Laaglandse bronnen. Tienstra doceert Muziektheoretische vakken op het Conservatorium van Utrecht en Gregoriaans op het Conservatorium van Amsterdam. Als dirigent leidt hij de *Schola Cantorum* Amsterdam en Toonkunstkoor Leiden. Als musicoloog heeft hij reeds tien boeken en vele artikelen op zijn naam staan, waaronder enkele belangrijke studies naar het Gregoriaans. Als veelgevraagd spreker geeft hij colleges en workshops in allerhande muzikale onderwerpen in binnen- en buitenland.

Mw. Dr. E.M.F. (Evelyne) Verheggen (Buggenum, 1960) is kunst- en cultuurhistorica en religieus erfgoeddeskundige. Zij studeerde Kunstgeschiedenis aan de Universiteit Leiden en promoveerde aan de Radboud Universiteit te Nijmegen op het proefschrift *Beelden voor passie en hartstocht. Bid- en devotieprenten in de Noordelijke Nederlanden, 17e en 18e*

eeuw (2006). Naast devotieprenten publiceerde zij over reliekverering en over de inrichting van kerken. Zij was secretaris van de Diocesane Commissie Kerk, Interieur en Kunst van het Bisdom Rotterdam en als consulent kunstzaken werkzaam voor het Bisschoppelijk Adviesbureau Bouwzaken (BAB) van de bisdommen Rotterdam en Haarlem-Amsterdam. Later werkte ze als erfgoeddeskundige en consulent herbestemming religieus erfgoed bij het Museum Catharijneconvent in Utrecht. Momenteel geeft ze lezingen, colleges en advies op het gebied van religieus erfgoed, devotionalia en kerken. Zij is als vrij onderzoeksmedewerker (geassocieerd lid) verbonden aan het Ruusbroecgenootschap van de Universiteit Antwerpen. Evelyne Verheggen is vicevoorzitter van de Academische Raad van de GGU.

Dr. K. (Kaj) van Vliet (Amsterdam, 1967) is historicus. Hij studeerde Middeleeuwse Geschiedenis aan de Universiteit Utrecht. In 2002 promoveerde hij aan de Universiteit van Amsterdam op zijn proefschrift *In kringen van kanunniken. Munsters en kapittels in het bisdom Utrecht 695-1227* (handelseditie Walburg Pers, Zutphen, 2002). Van 1999 tot 2019 was hij werkzaam bij Het Utrechts Archief, vanaf 2007 als rijksarchivaris en daarna ook als gemeentearchivaris. In 2020 werd hij hoofdarchivaris van het Koninklijk Huisarchief bij de Koninklijke Verzamelingen in Den Haag. Daarna keerde hij terug naar zijn oude stek als rijks- en gemeentearchivaris bij Het Utrechts Archief, waar hij ook leiding geeft aan de afdeling Inspectie en Collectiebeheer. Kaj van Vliet publiceert regelmatig over de geschiedenis van stad en provincie Utrecht. De middeleeuwse geschiedenis van het Sticht Utrecht en het Oversticht hebben zijn speciale belangstelling.

Prof. dr. Th.W.A. (Theo) de Wit (Utrecht, 1953) is theoloog en filosoof. Hij studeerde Theologie en Politieke Filosofie te Nijmegen, waar hij reeds in 1980 zijn afstudeerscriptie wijdde aan Carl Schmitt. Hij promoveerde op *De onontkoombaarheid van de politiek* (1992), waarmee hij de politieke theologie van Carl Schmitt (1888-1985) in Nederland op de kaart zette. Vanaf 1986 was hij universitair docent Ethiek en sociaal-politieke filosofie aan de Katholieke Theologische Universiteit te Utrecht (KTU, later Faculteit Katholieke Theologie van de Universiteit van Tilburg), en daarnaast bijzonder hoogleraar 'Vraagstukken geestelijke verzorging in justitiële inrichtingen' aan de Universiteit van Tilburg (2009-2020). Sinds 2013 is hij tevens buitengewoon hoogleraar aan de Universiteit van Stellenbosch (Zuid-Afrika). Theo de Wit is lid van de Academische Raad van de GGU. Tot zijn jongste publicaties behoren: *Godenstrijd in de liberale democratie* (2021) en *De liberale democratie onder vuur* (2023, redactie samen met Ad Verbrugge).

INSTITUTEN BINNEN DE GGU

Rudolf von Laun Instituut

Oerinstelling van de GGU is het Rudolf von Laun Instituut voor Toegepaste Metafysica, te Leeuwarden geopend in 1995 door de Duitse jurist dr. O.R. (Otto) von Laun, zoon van de naamgever, en de Nederlandse rechts- en politiek filosoof dr. J.D.J. (Jeroen) Buve, de directeur-oprichter. Met bibliotheek en bibliothecaris is het Instituut in 2006 verhuisd naar Deventer. Het houdt zich vooral bezig met Rechtsfilosofie en Politieke Filosofie en is vernoemd naar de in Praag geboren Duits-Oostenrijkse volkenrechtsgeleerde Rudolf von Laun (1882-1975), de naoorlogse rector van de Hamburgse Universiteit, die het belang inzag van de noodzaak van een (metafysisch te begrijpen) natuurrecht in een wereld die vergeven was (en is) van rechtspositivisten. Hier wordt onderzoek gedaan naar de grondslagen van democratie, recht, staat en religie, waarbij de binnen het instituut ontwikkelde filosofische theorie van de *veritas duplex* (dubbele waarheid) een nuttig diagnostisch instrument is.

In 2012 is de rechtspersoonlijkheid van het instituut overgegaan op de universiteitsbibliotheek: *Bibliotheca Launiana*. Het Rudolf von Laun Instituut voor Politieke Filosofie maakt sindsdien integraal deel uit van de GGU. Sinds 2002 wordt jaarlijks rond de openingsdatum (3 november) de Von-Launlezing of *Lectio Launiana* gehouden door een prominente geleerde uit binnen- of buitenland. De lezing beweegt zich tussen recht, filosofie, politiek en theologie. Organisatie hiervan is in handen van de Von-Launcommissie.

Rudolph Dier Instituut (voorheen: Gerson Instituut)

Daarnaast werd te Deventer op 20 november 2010 het Gerson Instituut geopend met het eerste Slavisch Symposium, onder leiding van zijn eerste directeur, Prof. dr. Christian Hannick uit Trier, emeritus hoogleraar Oude Slavistiek aan de *Julius-Maximilians-Universität* (JMU) te Würzburg.
Dit instituut legt zich toe op de bestudering van de Europese beschaving in al haar facetten. De nadruk ligt hier op talen, cultuur en geschiedenis van de diverse Europese landen, met als zwaartepunt Midden- en Oost-Europa, met grote Poolse, Tsjechische en Russische collecties.
Aanvankelijk was de naamgever Jean Gerson (1363-1429), kanselier van de Universiteit van Parijs, die streed voor een onafhankelijke positie van de universiteit tegenover Kerk en Staat en die de ideeën van de Moderne Devotie over heel Europa hielp verbreiden.

Door de intensivering van de trieste ontwikkelingen in Rusland en Oekraïne sinds 2022, waarbij stad en oblast Cherson een strijdtoneel werd dat tussen twee vuren kwam te liggen, is er verwarring ontstaan rond de naam “Gerson Instituut”, met name in relatie tot zijn Slavische collecties, waaronder een Russische bibliotheek. Ofschoon de theoloog-naamgever part noch deel aan dit conflict heeft, is bij de Geert Grote Lezing 2024 op 20 augustus in het Geert Groote Huis (GGH) wereldkundig gemaakt dat het Instituut met onmiddellijke ingang de naam van Rudolph Dier aanneemt: het Rudolph Dier Instituut voor Historische Studies.

Wie was Rudolph Dier?
Tegenwoordig zouden we Rudolph Dier (1384-1459) een historicus kunnen noemen: hij heeft historisch onderzoek verricht en de resultaten neergelegd in zijn werk *Scriptum*.

Rudolph Dier werd geboren in Muiden, en wordt ook wel aangeduid als (Rudolph) Dier de Muden. Toen hij 14 jaar was, vertrok hij naar Deventer om daar te studeren. Tijdens de tocht over de Zuiderzee verging het schip, en hij en een medereiziger raakten te water. Maar God zag dat het hier om een uitverkorene ging en heeft hem en zijn metgezel, die later monnik in Windesheim werd, op wonderbaarlijke wijze gered. Er kwam een ander schip langs, en de drenkelingen werden uit het water opgevist (zie D.A. Brinkerink (1903), *Biographieën van beroemde mannen uit den Deventer-kring*, p. 225-226).
Hij ontving een groot deel van zijn opleiding van Florens Radewijns. In 1402 werd hij toegelaten tot de broederschap. Hij had een gelijkmatig humeur, was misschien een beetje te nauwgezet, maar verder een ongecompliceerd mens. Hij zei niet veel, maar als hij wat te vertellen had, was dat altijd zeer interessant en iedereen luisterde dan naar hem. Hij was nederig en had dus niet het idee in zijn hoofd om zijn mémoires te schrijven, maar besloot in zijn laatste levensjaar om alles wat hij in zijn enorme geheugen had opgeslagen, vast te leggen.
Als je zijn *Vita magistri Gherardi Grote* controleert met behulp van gegevens uit andere bronnen, dan blijkt Dier altijd heel precies.

In slechts 12 pagina's geeft Rudolph Dier (1384-1459) in zijn *Vita* een levensbeschrijving die zeer belangrijk is, *to the point*, en keer op keer betrouwbaar blijkt. De *Vita* vormde

het openingshoofdstuk van zijn *Scriptum* (Geschrift), waarin hij de levens van Geert Grote, Florens Radewijns en de broeders beschreef. Ook geeft hij veel details over het leven van de zusters, van wie hij rector was van 1450-1459. Het was bedoeld als een kroniek van de Deventer gemeenschap. Hij zette zijn herinneringen in 1458 op schrift. Dier deed nauwelijks aan hoofdstukken en paragrafen in *Scriptum*. Zijn levensbeschrijving van Florens Radewijns heeft nog als kop *"Vita Domini Florentii"*, daarna volgen korte schetsen van de broeders die stierven tussen 1430 en 1450, zonder koppen. In die vorm werd het werk na zijn dood voortgezet door Petrus Horn.

Diers *Scriptum* is ons overgeleverd via Gerhard Dumbar (1680-1744, stadssecretaris van Deventer sinds 1708), die het hele geschrift heeft getranscribeerd en opgenomen in zijn Analecta I uit 1719, p. 1-134. De vita van Geert Grote beslaat de eerste 12 pagina's.

(FvM op basis van haar boek "Geert Grote", H. 6.)

DE PROOSDIJ VAN DEVENTER, EEN BEZOEKJE WAARD

In 2023 is er een samenwerking tot stand gekomen tussen NV Bergkwartier, Maatschappij tot Stadsherstel, Museum Geert Groote Huis (GGH), VVV Deventer, Vereniging Beheer Buveburcht en de GGU. Ook de Historische Vereniging Deventer (HVD) en de Stichting Oud Deventer (SOD) hebben zich hierbij aangesloten. Hierdoor is de begane grond van de Proosdij (het oudste stenen huis van Nederland, anno 1130, toegang via Sandrasteeg 8) ingericht als permanente tentoonstellingsruimte. (Het nieuwere deel van de Proosdij maakt deel uit van de openbare bibliotheek en is voor iedereen toegankelijk.)

Op de begane grond, oorspronkelijk de kapel van de proost, wordt een beeld gegeven van de geschiedenis van de Proosdij in de context van de stad door de eeuwen heen, inclusief bodemvondsten van de opgravingen van 2022 aan de Stromarkt. Hieruit bleek dat het Proosdijhof in de Middeleeuwen veel groter was dan aanvankelijk gedacht. Samen met de aangrenzende Bisschopshof (Nieuwe Markt en Hofstraat, gedeeltelijk opgegraven in 2024) vormde het de zgn. Immuniteit van Sint Lebuinus: een ommuurde kerkelijke enclave die niet tot een van de acht wijken werd gerekend, en waarover het stadsbestuur dus geen zeggenschap had.
Er is een prachtige maquette te bewonderen van Deventer aan het einde van de Middeleeuwen op een schaal van 1:500, vervaardigd door maquettebouwer Spaaij uit Amersfoort. Deze is bekostigd door NV Bergkwartier en de Provincie Overijssel.

Een proosdij is de ambtswoning van de proost, de voorzitter van het kapittel, dat wil zeggen een college van kanunniken of koorheren, verbonden aan een bisschoppelijke of collegiale kerk, zoals de Grote of St. Lebuinuskerk ooit was. Naast religieuze hadden de kanunniken ook adviserende en bestuurlijke taken.

Anno 2025 hebben de maandelijkse vergaderingen van het Klein Kapittel plaats in de Wapenkamer op de eerste verdieping van de Proosdij. Dit orgaan adviseert het bestuur van de Geert Grote Universiteit en alle rechtspersonen die aan haar verbonden zijn, zoals de *Bibliotheca Launiana* en de Deventer Universitaire Pers. De proost is belast met het beheer en de administratie van goederen van de universitaire rechtspersonen en woont in de Proosdij, samen met de universitaire waakhond of *canis universitatis*.

Er zijn drie manieren om het oudste deel van de Proosdij te bezoeken:

1 als onderdeel van een 'gewone' stadswandeling, georganiseerd door VVV-Gilde-gidsen (deventer.info) of door het GGH (geertgrootehuis.nl) is het soms mogelijk kort de begane grond te bezoeken. Raadpleeg voor reserveringen, tijden en tarieven de desbetreffende organisaties.
2 individueel (of als groepje) zonder afspraak kunt u in beginsel terecht op zaterdagmiddag tussen 13 en 15 uur. Een team van zeven vrijwillige Proosdijgidsen verzorgt hier per toerbeurt de ontvangst en biedt belangstellenden de nodige uitleg. De entree bedraagt 1 euro p.p., kinderen tot 13 jaar gratis, mits begeleid.

3 door via de GGU een Proosdijwandeling te boeken. Wie dat doet, kan met een groepje (tussen twee en tien personen) een uitgebreide historische rondleiding krijgen die verder de Proosdij in gaat, en die ook het middeleeuwse hart van Deventer laat zien. Dit duurt ongeveer twee uur en kost 30 euro p.p. (kinderen tot 13 jaar gratis, mits begeleid, en jongeren tot 28 jaar 8 euro p.p.). Dat is inclusief koffie of thee en koek. De opbrengsten komen ten goede aan de GGU. Reserveren geschiedt uitsluitend op aanvraag via info@geertgrote.nl. Zend daartoe een verzoek met uw contactgegevens en vermeld met hoeveel mensen u wanneer zou willen komen. Wij nemen dan zo spoedig mogelijk contact met u op om een afspraak te maken.

Door de vele op- en afstapjes en hoge trappen is de Proosdij helaas niet toegankelijk voor rolstoelgebruikers.

Zie voor uitgebreidere informatie:
https://www.geertgrote.nl/proosdijwandeling/.

HOE WORD IK VRIEND VAN DE GGU?

Donateurs welkom!
Elke bijdrage – groot en klein – is van harte welkom bij de Geert Grote Universiteit. Een "gewone" (eenmalige) gift is gedeeltelijk aftrekbaar van de belastingen, aangezien de GGU een erkende ANBI-status heeft.

5-jaren-schenking
De fiscale aftrek is geheel drempelvrij, indien u ervoor kiest zich voor vijf jaar voor een bepaald bedrag aan de GGU te verbinden, de zgn. "periodieke gift". Een officiële akte van schenking via een notaris is hiervoor tegenwoordig niet meer nodig. U bent van harte uitgenodigd hieraan mee te doen en zo uw steentje bij te dragen aan dit bijzondere project. Kleine donateurs geven meestal 100, 150 of 200 euro per jaar; van grote donateurs spreken we bij een jaarlijkse schenking vanaf 1.000 euro.
Donateurs ontvangen de GGU-Nieuwsbrief en dit programmaboekje (Vademecum).
Als vaste donateur (vanaf 100 euro per jaar) of vrijwilliger ontvangt u tevens de Vriendenbrief en wordt u uitgenodigd door het Geert Grote Gezelschap voor de jaarlijkse Vriendendag.

Legaat
Hebt u er wel eens aan gedacht de Geert Grote Universiteit in uw testament op te nemen? Doordat de GGU erkend is als ANBI betaalt ze geen successierechten en komt het volledige bedrag van een legaat haar ten goede. U kunt uw erfenis oormerken voor een bepaald onderdeel van de universiteit, of laten opnemen dat het voor een specifiek doel moet

worden aangewend, bijvoorbeeld een studie- of onderzoeksbeurs voor jonge wetenschappers, voor de restauratie van oude boeken, voor de aanschaf van nieuwe boeken of voor de uitgave van nieuwe publicaties.

Neemt u voor nadere informatie contact op met uw notaris of met de universiteitssecretaris, Sybrand Buve. Stuurt u een mail met uw vraag en contactgegevens naar: info@geertgrote.nl - dan neemt hij zo spoedig mogelijk contact met u op.

K.v.K. nr. 0814-9250
IBAN: NL85 RABO 0124 1630 84 t.n.v. St. Geert Grote Universiteit te Deventer

Stichting Geert Grote Universiteit (GGU), gevestigd te Deventer, heeft sinds 2008 een door de Belastingdienst erkende ANBI-status: RSIN 816051756.
Schenkingen zijn derhalve fiscaal aftrekbaar; gewone giften gedeeltelijk en periodieke giften geheel.

De activiteiten van de GGU worden mede mogelijk gemaakt door Armeva Vastgoed.

HUISREGELS

1 De GGU is gesloten op nationale en katholieke feestdagen. Niet alle cursussen houden gelijke tred met de schoolvakanties van de regio Noord-Nederland.
2 Voor alle cursussen geldt dat bij volledige aanwezigheid een certificaat van deelname kan worden afgegeven.
3 Alle cursussen worden door deskundige docenten gegeven en vallen onder verantwoordelijkheid van het Universiteitsbestuur.
4 Het Bestuur stelt zich niet aansprakelijk voor diefstal, verdwijning of beschadiging van goederen, persoonlijke eigendommen of voor enig letsel opgelopen tijdens een activiteit van de GGU.
5 Cursusgelden dienen liefst vooraf te worden overgemaakt op IBAN NL85 RABO 0124 1630 84 t.n.v. St. Geert Grote Universiteit, Deventer, o.v.v. de desbetreffende lezing of cursus. Het is echter ook mogelijk gepast contant af te rekenen ter plaatse.
6 Scholieren en studenten tot 28 jaar genieten een gereduceerd studententarief op alle colleges, cursussen en symposia, op vertoon van hun pas.
7 Bij deelname aan GGU-activiteiten is aanmelding vooraf via info@geertgrote.nl aan te bevelen. Alleen dan bent u zeker van een plaats en wordt u tijdig op de hoogte gesteld van eventuele programmawijzigingen. Raadpleeg ook regelmatig de website: www.geertgrote.nl.

COLOFON

Vademecum Geert Grote Universiteit Deventer is een uitgave van de GGU.

Redactie: Sybrand Buve en Fokkelien von Meyenfeldt
Corrector: Herman Starink
Vormgeving: René Zonneveld, ZonneveldMarks
Druk: Ovimex, Deventer

Geert Grote Universiteit
Secretariaat Klein Kapittel
Proosdij
Sandrasteeg 8
NL-7411 KS Deventer
Tel. 0570-600 134 (wo. 10-12.30 uur)
info@geertgrote.nl
www.geertgrote.nl

KvK 0814-9250
IBAN: NL85 RABO 0124 1630 84 t.n.v. St. Geert Grote Universiteit te Deventer. BIC RABONL2U

Stichting Geert Grote Universiteit (GGU), gevestigd te Deventer, heeft sinds 2008 een door de Belastingdienst erkende ANBI-status: RSIN 816051756.
Schenkingen zijn derhalve fiscaal aftrekbaar; gewone giften gedeeltelijk en periodieke giften geheel.
Ook is de GGU vrijgesteld van het betalen van bepaalde belastingen, zoals successierechten.

ISSN 1876-1534

DEVENTER UNIVERSITAIRE PERS

Sinds 1999 is er een uitgeverij: Deventer Universitaire Pers (DUP, aanvankelijk Universitaire Pers Fryslân, UPF) geheten. Goed verwoorde, hoogwaardige onderzoeksresultaten van al dan niet aan de GGU verbonden wetenschappers worden hier in een aansprekende vorm gepubliceerd. Het aantal publicaties per jaar is weliswaar bescheiden, maar deze bereiken, mede dankzij gunstige recensies in binnen- en buitenlandse media, wel steeds beter hun (selecte) lezerspubliek. Uitgaven van de DUP zijn sinds 2011 door boekhandels rechtstreeks te bestellen via het Centraal Boekhuis (CB). Particulieren kunnen hierdoor bij voorkeur terecht bij de boekhandel.

In 2026 verschijnt bij de Deventer Universitaire Pers:

Geert Grote. Magister Gerardus Magnus (1340-1384): modern mens in de middeleeuwse maatschappij?
Door Fokkelien von Meyenfeldt
324 pagina's, rijkelijk geïllustreerd, gebonden, € 39,00

Er is veel over Geert Grote gepubliceerd, maar de laatste wetenschappelijk verantwoorde biografie dateert van 1970 en is in het Frans geschreven. Omdat bepaalde ideeën over Grote een eigen leven zijn gaan leiden, leek een nieuwe biografie op zijn plaats. In dit boek portretteert de auteur niet alleen de man, maar schetst zij ook een beeld van zijn tijd en van het leven in de laatmiddeleeuwse Hanzestad Deventer. Zij stelt zich de vraag in hoeverre de vader van de beweging die achteraf de 'Moderne Devotie' is gaan heten, zelf 'modern' genoemd kan worden. Of was hij toch echt een middeleeuwer?

Het boek is de vrucht van jarenlang literatuur- en archief-onderzoek. Door haar talenkennis (Middelnederlands, maar ook Middelfrans en Latijn) kon de auteur steeds de primaire bronnen raadplegen en nieuwe ontdekken.
Hierdoor is ze in staat een nieuw licht te werpen op Geert Grote. Haar vlotte pen staat borg voor een prettig leesbaar boek.

Reeds verschenen bij de Deventer Universitaire Pers:

Plato in het Vaticaan.
Pleidooi voor Gezond Verstand in Wetenschap, Kerk en Democratie
door Jeroen Buve
(Cusanus Reeks voor Nieuwe Filosofie Deel 1, 2012)
299 pp., genaaid, gebrocheerd, € 24,50
ISBN 978-90-79378-33-3

"Als de Deventer Universiteit niets anders had opgeleverd dan deze ene publicatie, dan was haar stichting al verantwoord."
– Frans Berkelmans OSB in *Benedictijns Tijdschrift*

Deze en andere uitgaven van de Deventer Universitaire Pers zijn te koop via de boekhandel.

Kijk voor een volledig overzicht van de nog beschikbare titels op: https://www.geertgrote.nl/de-universitaire-pers/.

Geert Grote Universiteit
Sandrasteeg 8
7411 KS Deventer
0570 600 134
info@geertgrote.nl
www.geertgrote.nl